

Watertorenprijs 2022: Utrecht Amsterdamsestraatweg

Vanwege het ongekend hoge niveau van de herbestemming wordt de watertorenprijs 2022 toegekend aan de eigenaar van de watertoren aan de Amsterdamsestraatweg in Utrecht. Marnix van der Meer van Zecc architecten ontwierp het plan. De inspirerende samenwerking met de opdrachtgever heeft geleid tot de evenwichtige realisatie van de herbestemming. In de voet van de toren bevinden zich drie studios, op de begane grond is een verhuurbare ruimte ontworpen terwijl in het reservoir een adembenemende woning is gerealiseerd. De toren is met veel respect behandeld. De door de tand des tijds aangetaste elementen zijn met zorg gerestaureerd. In het trefzekere ontwerp is de kwaliteit van de woning optimaal geïnspireerd door de watertoren. De watertoren is overal in de woning aanwezig, omgekeerd komt de woning op treffende wijze in het uiterlijk van de watertoren tot uitdrukking. Enkele prominente, met veel zorg ingepaste elementen in het exterieur geven blijk van de nieuwe functie. De architectuur van het bestaande gebouw en de nieuwe toevoegingen vormen samen een intrigerende nieuwe eenheid.

Watertoren Amsterdamsestraatweg Utrecht

De toren is gebouwd in opdracht van de Utrechtse Waterleiding Maatschappij (UWM). Ze werd in 1918 in gebruik genomen. De 43,5 m hoge toren is voorzien van een hangbodemreservoir met een inhoud van 1000 m³. Ze is ontworpen door Willem Karel de Wijs die verder verscheidene scholen, landhuizen en woningcomplexen ontwierp, voornamelijk in zijn woonplaats Enschede. De watertoren kreeg in 2001 de status van Rijksmonument.

Architectonische overwegingen hebben een grote rol gespeeld bij de bouw. In Utrecht stonden al drie watertorens die rond 1900 gebouwd werden. In 1919 schrijft de directeur van de UWM, J. C. Rijk Pzn, een artikel in het tijdschrift Water waarin hij uitlegt waarom bij de bouw gekozen is voor een andere, meer esthetische, benadering dan bij de eerste drie. De prominente situering aan de belangrijke uitvalsweg en de discussie over de architectuur van watertorens in het stadsbeeld waren aanleiding voor deze insteek. Om een slank silhouet te realiseren werd bij de toren aan de Amsterdamsestraatweg teruggegrepen op het hangbodemreservoir. Dit is een minder geavanceerd reservoirtype dan het Intze reservoir dat bij de eerste torens toegepast werd. Het hangbodemreservoir kost meer materiaal in de onderbouw en levert constructieve problemen op bij de reservoirplegging. De reden om het toch toe te passen, zo legt Rijk uit, is dat het silhouet van de Intze torens met een slanke onderbouw en een ver uitkragend reservoir niet meer voldoet aan de smaak van dat moment. In een later stadium van het ontwerpproces concludeert hij bovendien dat het de architect niet lukt om de toren met een platte afdekking een "bevredigend esthetisch aanzien te geven". Ondanks de aanmerkelijk hogere kosten wordt gekozen voor een hoge spitse kap.

Daarmee krijgt de toren het kenmerkende silhouet dat tot in de wijde omtrek te zien is en dat bepalend is voor het karakter van de Amsterdamsestraatweg.

De toren deed dienst tot 1986 en kwam toen in particulier bezit. In 1991 wordt de begane grond verbouwd tot kantoor en de erboven gelegen verdieping tot woonruimte. De toren is twee keer gekraakt geweest en raakte sterk vervallen. Na de laatste ontruiming in 2017 is de herbestemmingsoperatie naar ontwerp van Zecc architecten gestart.

Herbestemming

In de top van de toren is een spectaculaire woning gerealiseerd, daaronder in de voet van de toren bevinden zich drie studio's. Op de begane grond bevindt zich de entree van de woningen en een verhuurbare ruimte. Het ontwerp van Marnix van der Meer van Zecc architecten brengt alle aspecten van de opgave op evenwichtige samen in een schitterend plan. In het verlengde van de oorspronkelijke ambities doet het plan recht aan de het beeld in de stad. Het karakteristieke silhouet is ongewijzigd. Aan het uiterlijk van het landmark is een betekenisvolle laag toegevoegd. De nieuwe functie is afleesbaar door een paar contrasterende ingrepen en ook door het feit dat er 's avonds licht uit de verblijfsruimtes straalt.

Utrecht watertorenstad

Met vijf forse torens die voor de drinkwatervoorziening in een ring om het centrum werden gebouwd is Utrecht de watertorenstad van Nederland. In de reeks van vier drinkwatertorens die Utrecht nog rijk is neemt de toren aan de Amsterdamsestraatweg een eigen passende plaats in. Alle torens verloren hun functie, twee zijn inmiddels herbestemd, de derde en vierde verkeren in de realisatie- dan wel planfase. De nieuwe functies van de verschillende torens sluiten mooi aan op de omgeving, samen vormen ze een mooie staalkaart van herbestemmingsmogelijkheden. De toren op Heuveloord past met zijn kantoorfunctie en het restaurant bovenin de toren in het dynamische werk- en uitgaansgebied, de toren aan de Lauwerhof staat in de achtertuin van de voormalige directeurswoning van de UWM in een woonbuurt en krijgt een woonbestemming, de plannen voor de watertoren in Overvecht faciliteren met een verhuurbare activiteitenruimte op de begane grond en een naastgelegen paviljoen activiteiten voor de buurt. De watertoren aan de Amsterdamsestraatweg versterkt zijn functie als bakken in de stad, terwijl de woonfunctie en de kleinschalige publieke functie goed aansluit bij het karakter van de naaste omgeving. In een volgende fase worden aan de achterzijde van de toren woningen gepland die het gat in de straatgevel van de Hyacintstraat mooi opvullen.

Architectonische kwaliteit

De realisatie heeft een ongekend hoog niveau. De toren is met veel respect behandeld. De sterk aangetaste schil is geheel gerestaureerd door zeer vakbekwame ambachtslieden. In de nieuwe functie is het karakter van de toren overal aanwezig. Het reservoir speelt een hoofdrol als structurerend element. Het karakter van vrijwel elke ruimte van de woning wordt medebepaald door de aanwezigheid van de reservoirwand die sporen draagt van het jarenlange gebruik. De wand wordt subtiel aangelicht vanuit een koof in het plafond. Scheepsbouwers hebben de staalconstructie en het reservoir aangepakt. Ter plaatse van ramen is de reservoirwand naar buiten gebogen om ruimte te geven aan het zicht op het raam en het licht van buiten. De installaties zijn opgenomen in de ruimte tussen buitengevel en reservoir. Ze zijn in het interieur nergens storend aanwezig. Teneinde daglicht binnen te krijgen en vanwege het uitzicht op de Dom is er in overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en welstand een karakteristieke, door Corten staal omkaderde uitsnede in de gevel en het reservoir gerealiseerd. De studio's hebben elk een geheel te openen pui in een zelfde soort Corten stalen kader. Met grote precisie is de gehele inrichting afgestemd op de toren. In de bovenste ruimte onder de spectaculaire kapconstructie van het imposante dak is een smalle raamstrook aangebracht die geheel rondom loopt. Het vloerniveau is daarop precies afgestemd zodat men

zittend rondom de horizon ziet. Zowel de eigenaar als de architect maken melding van een bijzonder inspirerende samenwerking tussen hen beiden. Dat heeft ongetwijfeld bijgedragen aan het overtuigende gesamtwerk, met een consistent samenspel van alle onderdelen van de herbestemming, van het exterieur tot en met de inrichting van het interieur.

Criteria

Bij het toekennen van de watertorenprijs aan een herbestemde watertoren worden vier criteria gehanteerd voor het vaststellen van de kwaliteit van de herbestemming: 1 het respecteren van de bestaande kwaliteiten; 2 de meerwaarde van de herbestemming: is er sprake van een toegevoegde kwaliteit die berust op de combinatie van oud en nieuw; 3 de functionaliteit van de herbestemming, ofwel is er sprake van een passende huisvesting voor de nieuwe functie in het herbestemde bouwwerk en tenslotte 4 de duurzaamheid van de herbestemming. De herbestemming van de watertoren aan de Amsterdamsaestraatweg in Utrecht scoort hoog op alle criteria en is daarmee een overtuigende winnaar van de watertorenprijs 2022.

Watertorenprijs

De prijs wordt toegekend aan de eigenaar die recent de beste herbestemming realiseerde. Ze werd voor het eerst toegekend in 1994. Daarna is de prijs eerst jaarlijks, vanaf 2000 tweejaarlijks en sinds 2016 weer jaarlijks uitgereikt. De prijswinnende torens geven evenzovele voorbeelden van inspirerend hergebruik waar nieuwe initiatiefnemers en andere betrokkenen hun voordeel mee kunnen doen. Er is een breed scala aan nieuwe functies gerealiseerd. Van uitkijktoren, kantoor, bed&breakfast, atelier, een centrum voor streekproducten en last but not least wonen. Dat is ook de nieuwe bestemming van de prijswinnende toren. Voor een overzicht van alle winnende torens zie onze [website](#)

Nederlandse Watertoren Stichting, 2022

